

JIGAR KALLIKLARINING PAYDO BO'LISHI VA RIVOJLANISH TARIXI

Ikramjanova Ruxshona Ozodbek qizi.

Toshkent kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali davolash ishi yo'nalishi 1 bosqich talabasi.

ikramjonovaruhshona@icloud.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada jigar kasalliklarining ilik bor paydo bolishi,uning rivojlanib tarqalishi va paydo bo'lish sabablari haqida qisqacha malumot keltirilgan.Shuningdek uning davolash choralari va oldini olish choralari haqida ham ma'lumotlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Jigar, kasallik, rivojlanishi, sabablari, davolash, dori-darmon, hujayra, yemirilish, tarqalish, oldini olish.

Abstract

This article provides a brief overview of the pathogenesis of liver diseases, their development, spread, and causes. It also provides information on its treatment and prevention measures.

Keywords: Liver, disease, development, causes, treatment, medicine, cell, destruction, spread, prevention.

Аннотация

В данной статье представлен краткий обзор патогенеза заболеваний печени, их развития, распространения и причин. Также содержится информация о методах лечения и профилактики.

Ключевые слова: печень, болезнь, развитие, причины, лечение, медицина, клетка, разрушение, распространение, профилактика.

Jigar oshqozonning o'ng tomonida joylashgan tananing muhim organlaridan biridir. Bu qizil-jigarrang, kauchuksimon organ bo'lib, qovurg'alar ostida yaxshi himoyalangan. Jigar tanadagi eng katta ichki organ bo'lib, tanadagi ko'plab muhim funktsiyalar uchun javobgardir. Shikastlangan yoki kasallangan jigar bu funktsiyalarni yo'qotadi va tanaga jiddiy zarar etkazadi. Odatda, funktsiyaning pasayishi sodir bo'lishidan oldin jigar to'qimalarining 75% dan ko'prog'i yoki to'rtidan uch qismi ta'sirlanishi kerak.

Jigarning o'ng va chap bo'laklari deb ataladigan ikkita katta qismi, oshqozon osti bezi va o't pufagi ovqatni hazm qilish, so'rish va qayta ishlashga yordam beradi. Jigar ovqat hazm qilish uchun zarur bo'lgan safro chiqaradi va qon ivishi va boshqa funktsiyalar uchun zarur bo'lgan protein hosil qiladi. Oshqozon-ichak traktidan keladigan qon toksinlarni olib tashlash va organizmga etkazib berishdan oldin dori-darmonlarni

metabolizatsiya qilish uchun jigarga etib boradi. Jigarning umumiy funktsiyalaridan ba'zilari:

- Yog'larni hazm qilish uchun zarur bo'lgan moddani safro ishlab chiqaradi
- Ammiakni metabolizmida muhim ahamiyatga ega bo'lgan karbamidga aylantiradi
- Eski RBCni yo'q qiladi
- Vitaminlar va temirni saqlaydi
- Glyukozani saqlaydi va chiqaradi
- Metabolizmni nazorat qiladi.

Jigar kasalligi nima?

Jigar kasalligi - bu jigarga zarar yetkazadigan va uning faoliyatini buzadigan har qanday holat. Uzoq muddatli yoki davolanmagan jigar kasalligi jiddiy, qaytarib bo'lmaydigan jigar shikastlanishiga olib kelishi mumkin.

Jigar shikastlanishi bir nechta sabablarga ko'ra yuzaga kelishi mumkin:

- Gepatitda ko'rinadigan jigar yallig'lanishi
- Xolestazda ko'rinib turganidek, safro oqimiga to'sqinlik qilish
- Steatozda ko'rinib turganidek, ortiqcha xolesterinning cho'kishi
- Jigarning yog'lanishi va jigar kengayishida ko'rilgan ortiqcha yog'ning cho'kishi
- Fibroz va sirozda ko'rinib turganidek, chandiq va jigar to'qimalarining shikastlanishi
- Gepatotsellyulyar karsinomada ko'rinib turganidek, saraton hujayralari infiltratsiyasi.[1-internet sayt]

Jigar kasalliklarining birinchi marta aniqlanishi – tarixiy manbalar

Jigar kasalliklari insoniyat tarixidagi eng qadimgi kasalliklardan biri hisoblanadi. Ular haqida yozma ma'lumotlar besh ming yildan ham oldin uchraydi.

1. Qadimgi Mesopotamiya (Shumer) – miloddan avvalgi 3000–2000-yillar

Jigar kasalliklari haqida eng qadimgi yozuvlar Shumer klin tengliklarida uchraydi.

Ular jigarni “hayot manbai” deb bilgan va turli jigar alomatlarini tasvirlab ketgan. Bu yilnomalarda sariqlik, qorin dam bo'lishi va isitma bilan bog'liq jigar muammolari qayd etilgan.

Demak, jigar kasalliklari birinchi marta Shumer tsivilizatsiyasida (hozirgi Iroq hududi) qayd etilgan.

2. Qadimgi Misr – miloddan avvalgi 1500-yillar

Ebers Papirusi (tibbiyotga oid eng qadimgi qo'lyozmalardan biri) jigar kasalliklarini tasvirlaydi.

Unda hepatomegaliya (jigar kattalashishi), sariqlik va jigar og'rig'i haqida alomatlar yozilgan.

3. Qadimgi Xitoy – miloddan avvalgi 2000–300-yillar

Xitoy an'anaviy tibbiyoti jigarni organizmning asosiy organlaridan biri sifatida ko'rib, jigar faoliyati buzilishining ko'plab belgilarini qayd etgan.

“Huangdi Neijing” asarida jigar energiyasining buzilishi alomatlari tasvirlangan.

4. Qadimgi Yunoniston – miloddan avvalgi 400-yillar

Gippokrat va uning shogirdlari ilk bor jigar kasalliklarini tibbiy nuqtai nazardan izohlashgan.

Ular sariqlik, astsit (qorin suyuqligi), jigar yallig'lanishi kabi holatlarni alohida kasallik sifatida tasvirlashgan.

Jigar kasalliklari insoniyat tarixida birinchi marta miloddan avvalgi 3000-yillarda Shumer (Mesopotamiya) yozuvlarida tilga olingan.

Keyinchalik Misr, Xitoy va Yunon manbalarida keng tasvirlangan.[2-internet sayt]

Jigar kasalliklarining paydo bo'lishi – qisqacha sharh:

Jigar organizmdagi eng muhim a'zolaridan biri bo'lib, moddalar almashinuvi, zaharli moddalarni zararsizlantirish va ozuqa moddalarini saqlash kabi ko'plab vazifalarni bajaradi. Uning kasallanishi turli ichki va tashqi omillar ta'sirida sodir bo'lishi mumkin.

1. Virusli infeksiyalar Eng ko'p uchraydiganlari — gepatit A, B, C viruslari. Ular jigarda yallig'lanish keltirib chiqarib, surunkali kasallik va hatto sirrozga olib kelishi mumkin.

2. Spirtli ichimliklarni ko'p iste'mol qilish

Spirt jigar hujayralariga zarar yetkazib, yog'li gepatoz, alkogolli gepatit va sirrozni rivojlantiradi.

3. Yog'li ovqatlanish va semizlik

Bu omillar jigarda yog' to'planishiga (yog'li jigar — steatoz) sabab bo'ladi. Vaqtida davolanmasa, yallig'lanish va fibroz rivojlanadi.

4. Dori vositalari va zaharli moddalar

Ba'zi antibiotiklar, og'riq qoldiruvchi dori vositalari, kimyoviy moddalar jigarni toksik zararlashi mumkin. Metabolik va irsiy kasalliklar

Gemoxromatoz, Vilsonga xos kasallik va boshqa genetik buzilishlar jigar faoliyatini izdan chiqaradi. Autoimmun jarayonlar

Organizmning o'z hujayralariga qarshi immun reaksiyasi autoimmun gepatit va boshqa jigar kasalliklarini chaqiradi. Aksariyat jigar kasalliklari dastlab deyarli belgisiz kechadi. Shu bois erta tashxis va sog'lom turmush tarzi kasallikning og'ir asoratlarini oldini olishda muhim ahamiyaga ega.

Jigar shikastlanishi yoki jigar etishmovchiligi inson jigari to'g'ri ishlashi uchun juda shikastlanganda, kuchli og'riq va boshqa muammolarni keltirib chiqaradi. **Jigar kasalligi bilan og'rigan ko'pchilik odamlar kasal bo'lib ko'rinmaydilar** ularning

jigari shikastlangan bo'lsa ham. Jigar kasalligi rivojlanishining bir nuqtasida zarar qaytarilmas holga kelishi va olib kelishi mumkin jigar saratoni, jigar etishmovchiligi yoki o'lim. Jigar etishmovchiligi o'tkir yoki surunkali bo'lishi mumkin. Jigar etishmovchiligi o'tkir bo'lsa, u to'satdan ogohlantirishsiz yoki alomatlarisiz sodir bo'ladi. Odam ko'pincha jigarida muammo borligini bilmaydi. To'satdan ularning jigari yopilishi mumkin.

Jigar etishmovchiligi surunkali bo'lsa, u asta-sekin sodir bo'ladi va semptomlar vaqt o'tishi bilan namoyon bo'ladi. Shunday qilib, ko'pchilik o'z jigarlari bilan bog'liq muammolarga duch kelishadi. Bunday hollarda, bemorning ahvoli yomonlashishidan oldin, kerakli tibbiy yordam olish imkoniyati mavjud.

Jigar shikastlanishining asoratlari vaziyatning og'irligiga bog'liq. Agar davolanmasa, shikastlangan jigar ishlamay qolishi mumkin. Bu tez orada hayot uchun xavfli holatga aylanishi mumkin. Ba'zi umumiy asoratlarga quyidagilar kiradi:

1. Jigar ensefalopatiyasi, miyaning buzilishi
2. Pnevmoniya va siydik yo'llari infektsiyalari
3. Buyrak etishmovchiligi
4. Qon ivishi bilan bog'liq muammolar[3-internet sayt]

Jigarning shikastlanishini qanday oldini olish mumkin?

Jigarning shikastlanishini quyidagi turmush tarzi o'zgarishlari bilan oldini olish mumkin:

1. Spirtli ichimliklarni iste'mol qilishni tartibga solish
2. muntazam mashqlar
3. Himoyalangan jinsiy aloqa
4. uchun emlash gepatit B
5. Faqat buyurilgan dorilarni qo'llash
6. Gigiyenik bo'lmagan ovqatlardan voz kechish
7. Kontaminatsiyalangan shpritslardan

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://www.yashodahospitals.com/uz/diseases-treatments/liver-diseases/>
2. <https://med360.uz/kasalliklar/jigar-kasalliklari/>
3. https://uz.wikipedia.org/wiki/Jigar_sirrozi
4. <https://www.apollohospitals.com/uz/diseases-and-conditions/liver-disease>
5. Mavlonov, A. (2021, June). WATER CULT IN ANCIENT RELIGIOUS BELIEFS (Based on materials from the Fergana Valley). In Конференции.
6. Mirzaaxmad o'g'li, B. S. (2025). RITUALS AND RITUALS RELATED TO CERAMICS, TEACHER-APPRENTICE TRADITIONS. *Web of Discoveries: Journal of Analysis and Inventions*, 3(4), 116-121.